

ТЕОРІЯ ФОЛЬКЛОРУ

УДК 398.21(=161.2):82-343.09І.Франко

Казкознавство Івана Франка

Святослав ПИЛИПЧУК

Кандидат філологічних наук, доцент
кафедри української фольклористики імені акад. Філарета Колесси,
директор Інституту франкознавства
Львівського національного університету імені Івана Франка
79000, м. Львів, вул. Університетська, 1
e-mail: s.pylypchuk@online.ua

У статті проаналізовано казкознавчий аспект фольклористичних студій І. Франка. Відзначено суттєвий вплив дослідника на інтенсифікацію праць, спрямованих на стереометричну рецепцію жанру народної казки. Звернено увагу на те, що учений зосередився на докладному вивченні казкових мотивів, чітко окресливши сутність зазначеного поняття.

Ключові слова: казка, казкознавство, генологічна одиниця, мотив, національна своєрідність.

У корпусі Франкових фольклористичних студій із питань жанрознавства досить вагоме місце посідають казкознавчі праці. Попри те, що учений не залишив об'ємної теоретичної розвідки про казку, його роздуми над цією генологічною одиницею є вельми продуктивними. Ідеї дослідника, висловлені щодо проблем жанру (дефініція, класифікація, функціонування тощо) у багатьох моментах не втратили актуальності, а, навпаки, вказують на ті перспективні аспекти, які, попри очевидну потребу, досі не знайшли належного висвітлення в українському (та й не тільки) казкознавстві. І. Франко пройшов довгий шлях до глибокого розуміння внутрішньої природи народної казки – через докладне студювання багатой фольклористичної літератури, скрупульозне текстологічне опрацювання великої кількості збірників матеріалів, систематичне записування текстів “з уст народу”, а також через гармонійне вплетення казкових елементів у структуру художніх творів.

Те, як вмів І. Франко оперувати українським казковим матеріалом, свідчить про дуже копітку та тривалу підготовчу роботу і про те, що дослідник ретельно вивчав фольклорні збірники. Він брав до уваги як спеціальні розлогі видання І. Рудченка, П. Чубинського, І. Манжури, так і принагідні публікації у періодиці. Учений пропонував докладний текстологічний аналіз усіх доступних варіантів казки, аби вловити тенденції розгортання теми, принципи засвоєння популярних мотивів. Під час розгляду кожного варіанту для чіткішого розкриття його своєрідності І. Франко вдавався до розлогіх наукових характеристик, однак подібуємо у нього і такі оцінки, яким важко надати статус чітких наукових означень. Наприклад, щодо одного зі зразків писав “досить общипаний”, щодо іншого – “дуже собі довгий”.

Нерідко український учений “пускався навзаводи” зі знайомими спеціалістами у галузі казкознавства, демонструючи компетентність і обізнаність із найпопулярнішими теоріями. За умови правильного, вельми збалансованого методологічного підходу, вважав І. Франко, можна “дійти до тривких наукових результатів у пи-

таннях про те, де, коли і з якого джерела постала казка і які дороги її дальшого розвою” [16, т. 34, с. 450]. Якщо мовити словами М. Драгоманова, то І. Франко “до давніх естетичних відносин до народної словесности додав і науки” [3, с. 95].

Учений відзначав значний внутрішній потенціал народних казок, адже вони “заставляють сміятися і думати”, “розбуджують цікавість та увагу до явищ природи” [16, т. 20, с. 74]. Світ казки, на переконання І. Франка, це “світ простих характерів і простих відносин, світ, де все видно ясно і симпатії не потребують ділитися” [16, т. 20, с. 74]. Дослідник виразно наголошував на вельми важливій особливості казки, жанру, який не знає напівтонів, який однозначний у питаннях розмежування добра та зла, який не зосереджує уваги на внутрішніх ваганнях, а безпеліційно виводить на авансцену ідеального головного героя, цілеспрямованого, впевненого, непідкупного, чистого помислами, в образі якого змодельовано поведінку, варту наслідування, який якнайкраще відповідає статусу незаперечного авторитету. Казка уникає заглиблення у комплекс складних, скомплікованих психологічних проблем і зорієнтована передусім на уведення в коло найзагальніших етичних засад.

Під час генологічного опрацювання фольклорної прози І. Франко вважав за потрібне “лишити на боці” “усякі філософічні поділи... за змістом” [14, с. 1] (головно такого принципу дотримувалися його попередники – П. Куліш, М. Драгоманов та ін.), а “держатися простішого поділу по формам літературним”. У жанровій структурі української фольклорної прози цілком логічно перше місце І. Франко відводив народній казці з огляду на виразність, промовистість критеріїв, що визначають природу цієї генологічної одиниці. У сучасній класифікації уснословесної прози виокремлюють дві об’ємні рубрики: казкава і неказкова (легенди, перекази, оповідання та ін.) фольклорна проза. Отож у Франковому визначенні казки, яке вже стало хрестоматійним і сприймається як відправна точка для провадження будь-якого казкознавчого дискурсу, зазначено: “Казка, т. є. оповідання, в яким дійсність перемішана з чудесним елементом, так що цілість являється свобідним викладом фантазії, без ніякої побічної, церковно-моралізуючої цілі. Оповідання сього роду, невірні названі деким “оповіданнями міфічними”, майже всі замандрували до нас із далекої чужини, з Азії та Єгипту, і являються, як про се легко переконатися з порівняного досліду, калейдоскоповим переписуванням та комбінуванням досить нечисленних мотивів” [14, с. 1-2]. Запропонована дефініція стала серйозним кроком до удосконалення фольклористичних студій, спрямованих на вивчення уснословесної прози. Після Франкових концептуальних міркувань вже не з’являлися твердження на кшталт тих, що їх висловив І. Рудченко у передмові до збірки казок: “Так как внешняя классификация памятников словесности вообще, а особенно народных, весьма сбивчива, то под именем сказок в моё издание войдут не только *казки* в тесном значении этого слова, но также *байки*, *оповідання* и т. п.” [12, с. VIII]. Оцінюючи новаторську на той час і дуже ґрунтовну класифікацію фольклорної прози “по формам літературним”, автор статті “Франкова концепція народної казки” М. Чернопиский наголосив, що “це був крок до чіткості у визначенні розмаїття видів народної прозової словесности, і вона служила досить стабільним орієнтиром для українських фольклористів у ХХ ст.” [22, с. 381]. Зрештою, огляд досліджень про казку після 1895 р., тобто після виходу у світ першого тому “Етнографічного збірника” із Франковою передмовою, вказує на слушність спостережень М. Чернопиского, адже, приміром, на сторінках “Української усної словесности” Ф. Колесса майже дослівно повторив Франкову дефініцію жанру, удосконаливши її хіба-що вказівками на жанрові модифікації казкових творів (байки, фантастичні казки, казки-новелі) та мовлячи про групу т. зв. “мішаних переходових творів” [7, с. 133], які важко однозначно зарахувати до того чи того різновиду, бо в них органічно з’єднано прикмети кожного.

Розлогий і вдумливий розмисел про казку у генологічній свідомості І. Франка запропонувала Н. Тихолоз. Зокрема дослідниця докладно простудіювала Франкову дефініцію жанру у контексті казкознавчої традиції кінця ХІХ – початку ХХ ст. та зробила проєкцією на сучасний стан опрацювання проблеми. Окремо авторка зупинилася на з'ясуванні принципів використання понять “казка”, “байка”, “казка звіряча” та ін. у наукових працях ученого.

У фольклористичних студіях І. Франка вимальовується тенденція вивчати казковий репертуар за мотивами. “Сам метод студіювання творів народної епіки при помочі виділювання та розрізненого студіювання поодиноких мотивів, зовсім природний і конечний, важно лише те, аби вміти знайти відповідну міру, до якої слід ділити мотиви, щоб вони кожний окремо не трагити казкового характеру, тобто, щоб у кожнім таким “мотиви” містився певний більше-менше заокруглений комплекс фактів настільки незвичайних і характеристичних, що сей сам комплекс можна уже б вважати за окрему, самостійну казку, і що його скомбінування з другим комплексом не додає йому властиво казкового характеру, а тільки служить до продовження казки як цілості” [21, с. 203-204]. Окреслений методологічний підхід не був новаторським і виявив неабияку продуктивність у працях багатьох учених, зокрема французький дослідник Еміль Коскен, якого І. Франко визнавав “доволі компетентним” [16, т. 29, с. 421], систематично проводив аналіз за мотивами, до кожного з яких подавав паралелі з різних джерел та літератур. Авторка монографії “Казкотворчість Івана Франка (генологічні аспекти)” Н. Тихолоз, зважаючи на те, що І. Франко послідовно дотримувався принципу вивчення казок за мотивами, стверджує, що такий крок зумовлений не тільки бажанням копіювати досвід європейських колег, а й прагненням відмовитися від “надмірної атомізації” [13, с. 75] твору. Власним прикладом І. Франко демонстрував продуктивність обраної стратегії і водночас критично висловлювався про надмірне “дроблення” структури окремої казки.

І. Франко застерігав колег-фольклористів, що під час застосування методології вивчення казок за мотивами вкрай важливим є правильно визначити цей структурний елемент твору, бо хибна ідентифікація центрального мотиву негативно впливає на остаточну якість студії. Визначаючи генеральну тему, І. Франко радив зважати на те, чи вона є “есенціональною”, а чи, можливо, “приставкою случайною” [16, т. 29, с. 422], не вартою спеціального розгляду. Як приклад неточного встановлення ключової одиниці казкового тексту І. Франко наводить дослідження Володимира Бугеля “Тю ludowe “Balladyny”. Автор публікації у журналі “Wisła” стверджував, що в основі відомої балади лежить казковий мотив “чудесної сопілки”. Таке окреслення провідної теми твору, на думку І. Франка, “не досить ясне”, бо “...в многих із поданих варіантів нема мови про сопілку..., а з другого боку, фольклористика знає й інші роди чудесних сопілок і загалом чудесних інструментів, котрі не мають нічого спільного з отсим кругом оповідань та пісень (напр., сопілка, що всіх заставляє танцювати)” [16, т. 29, с. 418]. Відтак, наголосив І. Франко, для якісного фахового опрацювання зібраного матеріалу, для значного піднесення його наукової цінності, В. Бугелю варто було дещо зредагувати формулювання теми відповідно до її сутності і задля уникнення подвійних тлумачень, небажаних аналогій зосередитися на висвітленні мотиву “чудесне відкриття таємного проступка” [16, т. 29, с. 418].

І. Франко вступив із В. Бугелем у заочний казкознавчий диспут і намагався “перетягнути” автора кригикованої розвідки із захмарних гіпотетичних висот “метемпсихози й анімїзму” у вимір історичний, довести, що “погляди і вірування” різних часів знаходять відгомін у казковому епосі. Розмірковуючи про можливе історичне підґрунтя мотиву “чудесне викриття вбивці”, І. Франко вважав, що очевидним є його зв'язок із середньовічними кримінальними звичаями, де “підозре-

ного о убійство заставляли доторкатися трупа вбитого в тій думці, що при дотику вбійці з ран трупа потече кров”* [16, т. 29, с. 422].

На сторінках ЗНТШ І. Франко запропонував змістовний розбір праці Вітольда Клінгера “Сказочные мотивы в истории Геродота”, де основне вістря критики спрямував на концептуальне вияснення питання, що ж саме можна вважати казковим мотивом. Учений намагався збагнути, добір яких елементів у своїй сукупності дає нам підстави говорити, що маємо справу саме з казковим мотивом, а не епізодом, який не вирізняється жодним жанровим маркуванням. “...Усяка казка, – писав І. Франко, – має лише один мотив, який може виявити різні відміни в побутових деталях, але мусить виявляти комплекс характеристичних фактів..., мусить мати її складові часті, щоб учений без шкоди для наукової якості міг піддати його порівняним студіям з іншими подібними” [21, с. 204]. Твердячи про наявність у казці одного мотиву, дослідник жодним чином не заперечував можливості органічного поєднання в межах одного твору декількох мотивів. У згаданому міркуванні І. Франко передусім наголошував на тому, що повноцінне розгортання хоча б одного завершеного мотиву є неодмінним атрибутом аналізованої генологічної одиниці, вагомим критерієм жанрової ідентифікації твору.

Досить часто І. Франко вказував на те, що в казках використовується комбінація різних мотивів, їх калейдоскопічна зміна і заміна. У примітці до казки “Жених-мрець” він акцентував саме на згаданій властивості жанру і зазначав: “Ся казка – зліпок з кількох казочних тем. Поперед усього йде тема: жених-мрець (Біргерова Ленора), далі змінена троха тема: Красавиця приспана в лісі (La belle au bois dormant), а конець пригадає троха закінчене легенди про св. Василя і Евладія” [17, с. 178].

Франкові казкознавчі спостереження були спрямовані й на те, аби встановити рівень популярності досліджуваних мотивів, з’ясувати „культурний круг” їх поширення і частотність повторення. Частково вирішуючи вказані завдання, казкові мотиви “про брата, вбитого іншим братом за кабана, та про чудесну сопілку, зроблену з тростини, що виростає на могилі вбитого”, “про дурня, що ходив ночувати на батькову могилу і потім здобув руку царівни”, “про Івасика й Відьму”, віршовий варіант яких запропонував О. Бодяньський у виданні “Наські українські казки”, І. Франко називав “найпопулярнішими і найбільше розповсюдженими на Україні” [16, т. 34, с. 450]. Артикульоване твердження учений обставив посутніми науковими заувагами і довів правдивість свого запевнення низкою бібліографічних “сказівок”.

Під час наукового аналізу казок І. Франко досить прискіпливо ставився до текстологічного опрацювання зразків. Він висловлював переконання, що такий тип дослідження відкриває чимало “таємниць”, пов’язаних із генеологією, сферою функціонування, поетикою і т. ін. На основі докладного текстологічного студіювання двох редакцій казки про “Правду і Неправду” зі збірок І. Рудченка й О. Афанасьєва І. Франко дійшов висновку, що “великоруський” варіант, незважаючи навіть на певну недоладність (Правда, яка в казці є жіночого роду, у фіналі твору одружується з королівською дочкою), є давнішим за походженням, оскільки вдається до нелогічного кроку, наслідуючи першовзір, в мові якого Правда чоловічого роду. В українському ж варіанті, писав І. Франко, “бачимо зразок консеквентного прикрасення казки”, де акцент зроблено на плавності та логічності викладу, а не якомога точ-

* До слова мовити, І. Франко цей середньовічний мотив органічно уплів у канву своєї поеми “Похорон”:

“Цілуй! Цілуй” – не встиг я донести
 Поблідлих уст до трупа, аж у нього
 З очей і уст пустилась кров плисти.
 “Убійця!” – крикнув під край боку мого.
 “Убійця!” – крикнув той, що річ держав.
 “Убійця!” – люд увесь ревноу до того” [16, т. 5, с. 86].

нішому відтворенні оригінальної версії. Загалом, беручи на озброєння докладний текстологічний розбір твору, І. Франко вберігся від уведення у ширший науковий обіг казок "запідозрених" у неавтентичності. Зокрема, він виявив очевидну книжну основу казки зі збірки Вислоцького, яка побудована на невиробленому переповіданні сюжету "Варлаама і Йоасафа" і "тріщить" на "логічні блуди" [16, т. 30, с. 498].

І. Франко мав намір упорядкувати розлогу збірку народних казок із відповідним науковим коментарем, і 1892 р. він розпочав серйозну підготовчу роботу для реалізації цього трудомісткого проекту. Усвідомлюючи, що якість (вичерпність і "гладкість" викладу) прозового фольклорного твору залежить значною мірою від особи виконавця-оповідача, І. Франко склав перелік народних "балагурів", від яких можна було записати не один "діамант дорогої". З цього приводу у листі до М. Драгоманова учений писав: "Я нетерпливо дожидаю віча на Вишніці, а коли его не буде, то літом виберуся в ті сторони з запасом грошей і буду полювати... на казки. Бажав би зладити і видати збірку галицьких казок і вже тепер нотую собі імена народних оповідачів, до котрих опісля удамся, щоб позаписувати їх скарби" [10, с. 403].

Постать оповідача-казкаря для І. Франка була особливо важливою, адже дослідник прекрасно розумів, що від уміння народного "бесідника", того "у кого слова пливуть, як медове річище, овіяні дивним чаром здорової, чистої індивідуальності, і лягають в душу, як запашні квіти" [16, т. 37, с. 9], залежить якість записаного твору, плинність і точність викладу подій. Увагу дослідника до особи, від якої записував казки, окреслив О. Дей: "Франко, – писав учений, – ...завжди намагався вловити те своєрідне, що вніс той чи інший оповідач в казку, як він змінив її, що він хотів нею сказати, які мрії чи погляди висловити" [1, с. 103]. Загалом варто відзначити, що посилені інтерес до талановитого оповідача був одним і визначальних напрямів роботи фольклористів Наукового товариства імені Шевченка. Окрім І. Франка, доречно згадати хоча б В. Гнатюка, який неодноразово висвітлював свою співпрацю з "тямучими оповідачами", а у передмові до видання корпусу анекдотів ретельно виписав образи двох унікальних респондентів (Тимко Гринишин із Пужник і Гриць Оліщак Терлецький із Мшанця), від яких зафіксував основний контингент багатого і якісного фольклорного продукту, що заповнює більшу частину збірника. І. Франко висловлював великий жаль з того приводу, що відомий фольклорист П. Мартинович, подаючи записи народної прози (у тому числі й казок) від "незвичайного оповідача Кирила Стойка з містечка Вереміївки" [16, т. 37, с. 73], не запропонував "ніяких ближчих звісток" про нього. Аналіз текстів, зафіксованих від вереміївського оповідача, спостеріг І. Франко, показує нам "незвичайного імпровізатора, наділеного дуже живою фантазією. Стойко не оповідає попросту те, що чув; він розмальовує широко, влітає в казковий мотив побутові сцени, комбінує різні мотиви, щохвилі впадаючи з прози в віршовий розмір, а одну казку всю оповідає віршами – на 60 сторонах друку" [16, т. 37, с. 73]. Згадана віршована казка, що має назву "Подарунча", дуже зацікавила І. Франка, оскільки розвиває досить оригінальні мотиви. Відтак, учений констатував: "твір щодо своєї форми і великості одинокий серед записів нашої усної літератури варт того, щоб спеціалісти зайнялися ближче його розбором" [16, т. 37, с. 74]. Себто дослідник окреслив складну, однак перспективну казкознавчу проблему, пов'язану з докладним різновекторним опрацюванням одного нетипового зразка. Загалом, І. Франко був добре обізнаний із казковим репертуаром різних європейських, і не тільки, народів і мав належні підстави для того, аби звертати посилену увагу на ті мотиви, що були оригінальними, або ж пропонували незвичну форму опрацювання мандрівної теми. Дослідник часто відзначав окремі казкові сюжети, що вельми привабливі для дальшого вивчення і можуть наштовхнути на цікаві результати.

Учений був свідомий того, що визріла нагальна потреба активізувати провадження казкознавчих студій, які були б спрямовані і на фіксацію нових зразків, і

на теоретичне осмислення вже друкованих матеріалів. Побіжний огляд зроблено-го на полі публікації українських народних казок в Галичині дав Франкові належні підстави у листі до М. Драгоманова констатувати: “У нас тут... зроблено дуже мало, та й то більше поляками (Войціцький, Кольберг), ніж русинами” [10, с. 403]. Невдовзі і адресат Франкового листа у своєму епістолярному зверненні, згадуючи про підготовлений український переклад відомої казкознавчої праці Е. Коскена “Les contes européens et leur origine”, дійшов аналогічного висновку і занотував: “У переднім слові мені прийшлося виставити всю “тщету” мудрованій наших збирачів і видавців казок...” [10, с. 244].

Чимало текстів народних казок, які І. Франко записав самостійно, або ж “отримав у посідання” від фольклористів-аматорів, дослідник органічно вплітав у канву своїх наукових праць, або ж зберіг для майбутніх дослідників у листах до численних адресатів. Зокрема, для М. Драгоманова учений потурбувався про запис казки з мотивом “покута ангела на землі”. Цю казку на прохання І. Франка занотував дрогобицький міщанин Михайло Гутович від своєї матері.

Про серйозність наміру взятися за систематичне записування і вивчення казок свідчить ще одна згадка у Франковому епістолярії. Навесні 1892 р. він писав: “Я займаюся збиранням казок і думаю, що на тім полі у нас дуже багато інтересного можна знайти” [10, с. 407]. Як ґрунтовний дослідник, що завжди тримав руку на пульсі подій і стежив за найновішими здобутками української фольклористичної думки, І. Франко був переконаний, що казкознавство належить до найбільш перспективних напрямів наукових пошуків уснословеснознавців.

Важливий крок до належного представлення українського казкового репертуару у науковій літературі Франко зробив у журналі “Житє і слово”, де в рубриці “Із уст народу” налягав... на матеріали до того часу досі найменше збирані”, маючи на увазі передусім народні казки. У 1894–1895 роках у кожній книзі видання редактор публікував твори з обсягу казкового епосу. Загалом читачам було представлено понад 10 оригінальних зразків жанру (“Кіт і граф Попеловський”, “Царівна-чарівниця і вдячні звірі”, “Премудрий младенець”, “Щастє й нещастє”, “Чудесна скрипка відкриває братоубійцю”, “Про царівну, з котрою батько хотів женитися”, “Царівна Оліяна” та ін.), що красномовно свідчить про те, як цілеспрямовано І. Франко намагався докласти свою цеглину у дослідження української народної казки.

Починаючи з 1895 р. спершу як негласний, а згодом і як головний редактор “Етнографічного збірника”, друкованого органу Етнографічної комісії НТШ, І. Франко чимало зусиль спрямовував на належне наукове представлення (із відповідним коментарем) на сторінках цього авторитетного видання багатого українського казкового епосу. Наприклад, казково-легендову тему під заголовком “Чоловіка не наситиш” подав І. Франко у V томі “Етнографічного збірника”. Цей мотив досить популярний і у різних модифікаціях зустрічається в українській народній традиції (“Про липку і зажерливу бабу” та ін.). Відомий він і в інших народів, знайшов також продовження у художній літературі (О. Пушкін “Сказка о рыбаке и рыбке”). У коментарі до публікації І. Франко, підкреслюючи увагу вчених до цього мотиву, зазначав, що “отсю казочно-легендову тему в її вандрівці з далекого сходу на захід простежив проф. Сумцов” [18, с. 116] (йдеться про працю “Народные мотивы в поэзии Пушкина”).

До кожного опублікованого зразка І. Франко подавав розгорнутий коментар, що свідчить про глибоконауковий підхід ученого до презентації фольклорного матеріалу. Його цікавив не лише сам факт виходу у світ “сирого уснословесного продукту”, так би мовити *in situ*, дослідник водночас докладав зусиль, аби дати хоча б контурно окреслену наукову оцінку, спрямовану на наголошення важливості такого типу видань. У коментарях і ремарках до українських казок І. Франко наводив докладні паралелі з фольклорної традиції інших етносів, відтак система-

тично інтегрував наше "народне добро" у загальноєвропейську джерельну базу. Дослідник успішно продовжив започатковану М. Драгомановим працю над тим, аби "ввести мандруючий в устах нашого народу словесний матеріал у круг європейського порівняного дослідю..." [3, с. 101]. Неодноразово львівський учений з прикрістю змушений був констатувати, що у більшості казкознавчих праць знахих європейських фольклористів додержано принципу "slavica non leguntur". Саме тому одним із важливих завдань своїх казкознавчих пошуків І. Франко вважав уведення у науковий обіг слов'янського матеріалу, головно українського, який довгий час залишався за бортом розвідок авторитетних європейських науковців.

Ув одній із ранніх праць "Старинна романсько-германська новела в устах руського народу" І. Франко запропонував зразок компаративного вивчення української народної казки, центральний мотив якої ("приборкання норавливої") досить популярний у словесності багатьох народів, та навіть неодноразово знаходив продовження у красному письменстві. У зазначеній порівняльній студії дослідник пішов шляхом з'ясування принципів національного опрацювання загальнозвісного казково-новелістичного мотиву, що походить зі спільного джерела. На основі аналізу українського, перського, іспанського, італійського, німецького та данського варіантів цього мотиву учений резюмував, що, попри очевидну єдину основу "способ і міра", його осмислення докорінно різняться. "Думаю, - зазначав І. Франко, - що з тих рівнобіжних, а так різноформних опрацювань одного мотиву кожний мислячий читатель здужає і сам витягнути багато цікавих і навчаючих сказівок о духу часів і народів, серед котрих вони постали" [16, т. 26, с. 277]. Головне ж вістря дослідницьких пошуків Франко спрямував на виявлення "основних черт, котрими визначається руське опрацювання" [16, т. 26, с. 277], адже був переконаний, що навіть казка, такий інтернаціональний за своєю суттю жанр, передає ментально-психологічний світ українця, національний модус мислення. Прикметна відмінність, як спостеріг учений, полягає у представленні "жіночого питання" у творах досліджуваної формації. В українському зразку назверх помітним є толерантне ставлення до жінки, виразно засвідчено "далеко гуманніший і свобідніший погляд народу на права і назначення жінчини" [16, т. 26, с. 278], натомість варіанти, що представляють фольклорну традицію інших етносів, нерідко межують із відвертим приниженням, упослідженням головної героїні. Таку різницю, вважав І. Франко, можна пояснити двояко: передусім аналізований текст передає морально етичні засади та світоглядні переконання народу-реципієнта, а по-друге, очевидний дисонанс може бути зумовлений різним часом постановки кожного зразка - давніші фіксації передають "грубі середньовікові поняття о жінчині" [16, т. 26, с. 279] і "підліті звичайною середньовіковою моралізацією про "злу жену" [16, т. 27, с. 20], а новіші (до таких належав український варіант, який І. Франко записав від своєї матері) "репрезентують... сучасні поняття" [16, т. 26, с. 279]. Відтак прогрес у питанні гендерної рівності красномовно ілюструють різночасові фіксації творів на тему "усмирення непокірної".

Коли йшлося про вираження національної специфіки української народної казки, то М. Драгоманов дотримувався кардинально іншої думки і вважав, що зразки жанру - це "народне скуство з метою чисто естетичною, в чому ми переконуємося особливо рівняючи варіянти одних і тих самих казок: ми бачимо, як мов у калейдоскопі переставляються подробиці одної казки в другу, як вони комбінуються в нові казки виключно з примхи фантазії для розваги слухачів - а через те в цілому казки сі найменше можуть служити для характеристики як народного світогляду, так і побуту" [3, с. 99-100]. Зважаючи на це, першу студію І. Франка з царини казкознавства М. Драгоманов оцінив досить критично. Він у листі від 26 вересня 1884 р. дорікав молодому дослідникові за незнання джерел, передусім своїх, українських (йшлося про найгрунтовніші видання українських казок "Народные южнорусские сказки" (К., вип. I, 1869; вип. II, 1870) І. Рудченка та збірку П. Чубин-

ського у II томі “Трудов этнографическо-статистической экспедиции в Западно-Русский край” (СПб., 1878)*. У цьому ж листі М. Драгоманов для докладнішого представлення стану розвитку цієї галузі фольклористики запропонував розлогий список авторитетних казкознавчих студій європейських науковців, серед яких чільне місце відведено працям Теодора Бенфея, Фелікса Лібрехта, Джона Данлопа, Гастона Парі, Якоба та Вільгельма Грімів. Критичні зауваги і бібліографічні “сказівки” авторитетного фольклориста І. Франко засвоїв. Красномовним підтвердженням того, як швидко львівський фольклорист поповнив знання у досить широкій галузі казкознавства і міг мовити своє авторитетне слово цій царині, є лист того таки М. Драгоманова від 24 серпня 1891 р., де автор звертається із проханням до раніше критикованого І. Франка, аби той у реценції на його працю про один із поширених казкових мотивів “докорив за незнання всіх українських варіантів” [10, с. 380], виказав ті, які не потрапили у поле його зору, і висловив міркування щодо “наукової пожиточності” студії.

Аналіз казкознавчого доробку І. Франка дає усі підстави зробити висновок, що фольклорист взяв до уваги й інше “упізнання” М. Драгоманова зі статті “Корделія-Замурза. Літературно-критичний уривок”**, де зазначено: “Тепер учений, що мусять мати діло з якою-небудь казкою, новелею, апологом, не втихомиряться, поки не найде їм предка, або хоть свояка по внуках у Індії” [4, с. 163]. Власне, І. Франко був чи не першим з тих українців, хто прислухався до порад старшого колеги і “не втихомирювався”. Він нерідко обґрунтовано доводив східне походження багатьох мотивів, запевняючи “...не треба забувати, хоч і як принадними можуть видаватися теорії про місцеве, європейське походження тих переказів та образів, що прототипи їх маємо в далеко старших орієнтальних творах і правдоподібно мусимо початок їх, так як і стількох інших казкових мотивів, виводити з Індії” [16, т. 34, с. 166]. Для підтвердження орієнтальної основи твору учений використовував різні аргументи. Наприклад, незаперечним доказом того, що “правітчиною” значної кількості українських казок є Схід, І. Франко вважав вражаючу подібність стилістичну, яку виразно спостерігаємо у творах цієї групи. “Пригадаймо найвний, повний незв’язаних речень, повторень та паралелізмів стиль наших байок та казок, і ми навіть без довгих міркувань відчуємо, що се стиль старого орієнту” [16, т. 37, с. 18], – резюмував дослідник. Вказана заувага цінна не тільки тим, що акцентує на текстових зближеннях, а й подає Франкову лаконічну та водночас концептуальну характеристику казкового стилю, де прикметними ознаками є наявність численних повторів та паралелізмів. У процесі еволюції казки виробили свій невибагливий стилістичний крій, що максимально достосований до динамічної (хоча й з багатьма ретардаційними вставками), сповненої численних фантастичних подій оповіді.

Мовлячи про стилістичну спорідненість казок “різних земель і різних епох”, учений звертав увагу на той позірний контраст між українськими зразками і їх індійськими прототипами, який виявляється на рівні ідейно-змістовому. До характерних рис, що визначали “обличчя” давньої традиції казкотворення в Індії, І. Франко передусім долучав дидактизм і вказував, що ті казки “були посплітані і підладжені до морального навчання” [16, т. 20, с. 76]. Український, як загалом і увесь європейський, казковий епос наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. на перший погляд відмовився від прямолінійного й обов’язкового “морального навчання” і вивів на авансцену елемент розважальний.

* Згодом збірники І. Рудченка та П. Чубинського І. Франко вивчив досконало, що засвідчено частими покликаннями. Доречно згадати, що ці видання були в особистій бібліотеці письменника.

** Цю працю М. Драгоманова, яку вперше було друковано 1884 р. на сторінках „Вестника Европы”, І. Франко ретельно простудіював і звертався до автора з настійним проханням передрукувати це концептуальне дослідження у львівській “Зорі”, висловлюючи впевненість, що публікація сприятиме пошавленню казкознавчих пошуків у Галичині.

Про неукраїнське походження того чи іншого казкового мотиву І. Франко вів мову, тільки покликаючись на факти. Деяким фольклористам дослідник дорікав за те, що вони навздогін модним тенденціям намагалися приписати абсолютно увесь запас казкового репертуару (не тільки чарівні казки) чи то на баланс культурних здобутків давнього сходу, чи то, ідучи за популярними віяннями, висловлювали неаргументовані думки про міфологічну генезу багатьох зразків народної прози. Наприклад, у заувагах до казки "Щастє і Нещастє", що друкувалась на сторінках "Життє і слово", критикуючи надто поспішні казкознавчі висновки О. Афанасьєва, І. Франко іронічно писав: "Для Афанасьєва, звісно, вистарчає виведене Щастя і Нещастя в казці як живих осіб, щоби признати сю казку основою на якихось прастарих мігічних віруваннях" [6, с. 221]. Заперечуючи міфічну основу аналізованого зразка, галицький учений вказував на його орієнтальне походження: "Про се свідчить не тільки істноване жидівського варіанта в Галичині, але також і те, що історію, котру можна вважати прототипом... находимо в арабській збірці казок і новел, звісній під назвою "Тисяча ночей і одна" [6, с. 221].

"...Чарівні казки (тобто йдеться лише про одну тематичну групу творів досліджуваної формації. - С. П.) - твори, що не вирости на нашому ґрунті, а прийшли до нас зі Сходу порівняно пізнього часу", - писав І. Франко. Висловлюючи це міркування, він, окрім власних присутніх аргументів, безперечно покликався на досвід серйозних європейських науковців, зокрема Т. Бенфея, праця якого над перекладом і науковим коментуванням "Панчатантри" "...має в науці про казки велику вагу і ще й досі служить вихідною точкою для кожного, хто хоче займатися дослідом сього предмета" [16, т. 20, с. 76]. Німецький дослідник широкою доказовою базою підтвердив східне походження більшості сюжетів чарівних казок. Беручи до уваги напрацьовані іншими казкознавців, І. Франко конкретизував оті культурні центри, з яких вийшло уподобання до фантастичних оповідей, і підкреслив: "Єгипет, Персія та Індія" - "колиска найбільшої частини наших чарівних казок" [15, т. 53, с. 529].

Під час аналізу окремих казок І. Франко намагався встановити приблизний час їх постання, з'ясувати за яких умов і на якій стадії розвитку людства виник, а згодом і увійшов у ширший обіг певний мотив чи сюжет. Наприклад, казка про "чудесне виявлення страшного злочину", на аргументоване переконання ученого, "...повстала не в лоні первісної, дикої суспільности, де ціна людського життя була невелика, а ненастанна боротьба між племенами робила смерть людини щоденним явищем", "але мусила повстати в лоні культурної суспільности, де людське життя було бережене грізними законами і де почуття страшного злочину в убивстві творило важну часть релігійного культу" [16, т. 34, с. 450].

Наприкінці XIX ст. британські та французькі дослідники досягли значних успіхів у казкознавстві, тому переклад їхніх праць українською мовою І. Франко вважав "пожиточним" для розвитку цієї важливої галузі фольклористики. Саме за сприяння вченого у серії "Літературно-наукова бібліотека" 1896 р. було опубліковано переклад праці Вільяма Александра Клоустона "Popular tales and fictions, their migrations and transformations" (London, 1887, t. I, 485 p.; t. II, 515 p.), що його здійснив А. Кримський. Відомий сходознавець переклав не увесь тисячосторінковий текст оригіналу, а, за погодженням із І. Франком, лише окремі частини, в яких представив концептуальні засади праці англійського ученого. У короткій передмові, окрім власне В. Клоустона, А. Кримський покликається на знані дослідження Томаса Кейтлі (Keightly) (Tales and popular fictions, London, 1834) та Джона Данлопа (Danlop) (History of fiction, London, 1814), окреслюючи теоретико-методологічні засади казкознавчих пошуків цих науковців. Щоправда, перекладач врешті цілком об'єктивно підводить до думки, що "обидві книжки... застарілі, не надто цікаві для нас" [9, с. 4]. У цій же шостій книжці другої серії "Літературно-наукової бібліотеки" І. Франко подав власний переклад "Вступної уваги" французького професора Жана

Мосперо до збірки єгипетських казок "Les contes populaires de l'Égypte ancienne, traduits et commentés" (Paris, 1889), підготовлених для франкомовного читача, та переклад казки "Про двох братів". Оскільки, як слушно констатував І. Франко, Ж. Мосперо "розбирає єгипетські казки головно з погляду на ті побутові подробиці із староегипетського життя, які містяться в них" [19, с. 110] і не дає коментарів іншого гатунку, які б розкривали жанрову природу аналізованих творів, львівський дослідник органічно доповнив переклад казки "багатими порівнюючо-літературними сказівками, які дібрав до неї звісний фольклорист Е. Коскен" [19, с. 110]. У Франковому перекладі Коскенових "Уваг до казки про двох братів" видається дивною відсутністю таких звичних для нашого ученого коментарів про слов'янські, конкретніше українські, паралелі до зазначених мотивів, адже назверх помітним є зв'язок низки українських казок із давнім мотивом "про різні переміни Бігій". Цікаво, що серед розгорнутих зауваг Коскена знаходимо покликання на казку в записі М. Костомарова, що її французький фольклорист номінував як "книжне оповідане староруське" [8, с. 130] (в оригіналі – "une légende heroique"). На таке термінологічне означення Костомарівського запису І. Франко відреагував у примітці: "...се очевидна нісенітниця, оповідане, про котре тут мова, не є ані легенда (оповідане духовного та моралізуючого змісту), ані повість героїчна, а проста казка" [20, с. 130].

І. Франко звертав увагу на переклади народних казок, які, вважав, потрібно виконувати з належним рівнем компетенції, аби зберегти повною мірою унікальний дух первозору. Під час розгляду німецького перекладу південнослов'янських казок, що їх запропонував широкому загалові Фрідріх Саламон Краус у виданні "Sagen und Märchen der Südslaven in ihrem Verhältnis zu den Sagen und Märchen der Übrigen indogermanischen Völkergruppen", І. Франко підкреслив, що автор пропонує "...не так переклад, як дуже дотепну переробку, яка, правда, читається дуже лубо, але в якій спеціально югослов'янської форми і югослов'янського духу дуже мало осталося" [16, т. 26, с. 287]. Велике значення має не сама фабула, не лише відтворення сюжетних колізій, а й, очевидно, той "національний стрій", в який одягнено казку. Нерідко саме він має визначальне значення у творі, несе у собі основний "енергетичний заряд", впливає на специфіку рецепції кожного окремого зразка.

Тонкий знавець художньо-виражального потенціалу фольклору, І. Франко досить уважно придивлявся до поетикального багатства народних казок. Так, він спостеріг, що непоодинокими є випадки органічного вплетення у художню тканину казки "коротеньких віршиків або приспівок". Коментуючи цю "осібну форму виразу" в казках, І. Франко зауважив, що деякі учені факт такої інкрустації сприймають як доказ того, що "колись ціла казка мала віршову форму, була первісно піснюю, баладою або чимось подібним" [16, т. 34, с. 451]. Однак, для аргументованого наукового підтвердження висловленої думки, вважав І. Франко, маємо надто неміцну доказову базу, мало переконливих аргументів. Відтак учений запропонував своє розуміння наявності численних віршових вставок у казках: "Коли побачимо, що та сама казка має ту саму мішану форму в різних языках, що в обсягу одного й того самого языка віршовані вставки, хоч стоять усе на однім і тім самім місці, але мають різну форму, то мусимо прийти до переконання, що вони мають якесь інше джерело, незалежно від прозової чи віршової форми казки, що се радше формули, заклинання та приспівки, які існували незалежно від казки і вставлені були в неї лише пізніше. Іноді ціла казка, або уступ її являється лише розвитком мотиву, іп пише висловленого у віршику..." [16, т. 34, с. 451-452]. Себто дослідник моделює два ймовірні шляхи творення "казок з віршиками": 1) римовані вставки є пізнішою оздобою прозового твору; 2) прозовий текст "наростає" довкола первісного народнопоетичного зразка, розвиваючи його тему.

Загалом варто зазначити, що казки перебувають у тісному зв'язку з іншими фольклорними жанрами. Авторка дисертації "Національна специфіка україн-

ської народної казки" М. Демедюк висловила досить суперечливе твердження про те, що така взаємопов'язаність є "національною особливістю української казки" [11, с. 8]. Дослідження багатьох учених, у тому числі й І. Франка, доводять, що спорідненість казки з іншими уснословесними генологічними одиницями властива фольклорній традиції багатьох етносів.

І. Франко досить виразно накреслив проблему зв'язку казки з апокрифічною літературою. Розвиваючи ідею, він писав: "...народ наш багато переймав апокрифічних переказів і обсновував їх своєю фантазією, передає їх досі з уст до уст у формі... казок" [16, т. 27, с. 17]. На доказ безпосередніх контактів між цими двома жанрами І. Франко використовував і той факт, що в "незліченних апокрифах" повно "дикої орієнтальної фантастики" [16, т. 12, с. 14], близької за духом до тої, що нею наскрізь просякнутий увесь казковий репертуар.

Цікаво, що І. Франко часто як взаємозамінні вживав жанроназви "балада" і "казка". Цей факт жодним чином не свідчить про некомпетентність дослідника у галузі фольклорного жанрознавства, а, навпаки, переконує наскільки глибоким у І. Франка було розумінням сутності зазначених генологічних одиниць, які виявляють чимало спільних рис, особливо їх об'єднує генеральна деталь – фантастичність. Тому зрозумілим стає, чому дослідник Шевченкові балади "Причинна", "Тополя", "Утоплена" та ін. називає "віршованими казками" [15, т. 53, с. 31]. Спостерігши певну жанрову спорідненість між казками та баладами, І. Франко вказував на можливі міжжанрові трансформації. Часто можна "уловити вандрівку... від одного казочного чи баладового циклу до другого" [16, т. 29, с. 418], наголошував дослідник. Попри помітні "зв'язуючі огнива", все ж балада концентрує увагу на небуденній, винятковій події, що зорієнтована винятково на трагічну розв'язку, а в казках образ знедоленого виведено на авансцену задля підкреслення всеперемагаючої сили добра, задля підсилення отого унікального жанрового континууму, в якому візуальна умовність дії підпорядкована законам утвердження морального ідеалу.

Міжжанрове перетікання мотивів, на думку І. Франка, цілком можливе, але підходити до студіювання цієї проблеми потрібно дуже обережно і делікатно. Максимально вірогідних результатів можна досягти, якщо враховувати генезу та еволюцію кожного мотиву, однак, зважаючи на те, що аналізуємо продукт духової культури людства, то у вислідах жодне твердження не буде певним, а завше матиме статус гіпотетичного.

Жанрова приналежність твору залежить значною мірою від форми опрацювання мотиву. Наприклад, відомий мотив "найкращий сон і обіцяна винагорода за нього", як слушно спостеріг І. Франко, "живе як казка в устах українського народу" [16, т. 27, с. 10]. Однак, природнішими для цього мотиву є жанрові "обладунки" анекдоту, про що свідчить його первісна фіксація у "Gesta romanorum".

Відзначаючи значний потенціал "життєвої енергії" народних казок, І. Франко говорив про траєкторію їх розвитку, про їх винятково тривалу продуктивність. "В тих невміло розказаних, темних казках... лежали могутчі зароди великої будучини, спочивали сімена, котрі й нині ще, по тисячах літ, не втратили своєї плодючої сили" [16, т. 28, с. 76]. Ті "могутчі зароди", себто деякі казкові мотиви, яскраві елементи жанру (динаміка, символіка, фантастика, сюрреалізм) І. Франко успішно використовував у своїй письменницькій практиці, органічно інтегрував казкові деталі в оригінальні твори, ба навіть брав їх за основу багатьох художніх полотен. Прикладом уведення казкового мотиву у структуру твору як ключа до розв'язання численних загадок є новела "Наначе сон". Із філігранною майстерністю цей казковий завуальований сегмент відчитав І. Денисюк, який у статті "Казковий чудесний покажчик у новелі Франка "Наначе сон" "відкрив завісу авторської таємниці, і, покликаючись на багату фольклорну літературу, дав відповідь на інтригуюче питання: "Чому кипіло молоко без вогню?". Алюзію до відомого казкового моти-

ву, що його М. Грушевський номінував як “чудесний покажчик”, І. Франко використав, апелюючи до підготовленого читача, пропонуючи водночас “цікавий приклад модерністичного фольклоризму” [2, с. 117]. Зазначена новела не єдиний приклад, коли І. Франко “ходив напиться” з фольклорного казкового джерела, а це свідчить, що письменник і учений вбачав значний евристичний потенціал у народних творах з тисячолітньою історією.

Народна казка лягла в основу Франкового твору “Мандрівка русина з Бідою”. У переліку паралелей до легенди “Соломон і чорти в бочці”, що друкувалася на сторінках “Житте і слово” 1894 р. І. Франко згадував про опрацювання аналогічного мотиву у жанрі народної казки, зокрема зразок казки про Біду було опубліковано 1885 р. у дев’ятому томі видання “Zbiór wiadomości do antropologii krajowej”, яке учений докладно студіював та використовував як трибуну для презентації своїх фольклористичних міркувань.

О. Дей, наголошуючи на значному впливі народних казок на оригінальну творчість І. Франка, писав, що було б неправильно не зважати на ті ледве вловимі, тонкі, але міцні поодинокі нитки, що безпосередньо в’яжуть його з народною творчістю і показують, з одного боку, яким чуйним до народної творчості був І. Франко-художник і, з другого, – якою великою силою для нього були народні художні скарби, котрі надихали його на створення нових, оригінальних художніх образів і картин, даючи йому для них... перші контури” [1, с. 280].

Загальний огляд фольклористичних студій І. Франка дає підстави зробити висновок, що учений пройшов складний шлях еволюції. Особливо помітним це постійне удосконалення є у казкознавчому доробку ученого. Якщо перші розвідки з цієї важливої галузі фольклористики засновані виключно на інтуїтивному опрацюванні матеріалу без залучення багатой літератури з предмета, то пізніші праці позначені посиленою цікавістю до наукових розробок казкознавчої проблематики. І. Франко суттєво розширив обрій українського казкознавства, вивів цю вагому складову фольклористики із вузької орбіти замкнутого часткового дослідження виключно “продуктів власного поля” і, взоруючись на досвід знаних європейських колег, апробував дієві схеми аналізу казкового епосу у значно ширшому масштабі. Недаремними, відтак, видаються ті високі атестації на адресу І. Франка, які у своїх працях неодноразово висловлювала Л. Дунаєвська. Авторитетна дослідниця народних казок на сторінках монографії “Українська народна проза (легенда, казка): еволюція епічних традицій” стверджувала, що львівському ученому належить вагома роль в “широкому висвітленні питань естетики, поетики та психології казок” [5, с. 156]. Методологічна стратегія Франка-казкознавця, як і Франка-науковця загалом, була заснована на прагненні стереометричного вивчення предмета зі з’ясуванням його генези, етапів розвитку, сучасного стану функціонування, співвідношення елементів національних і запозичених, контактів із іншими жанрами, художньо-виражального потенціалу та ін. Франків досвід вивчення казок свідчить про те, що учений глибоко розумів внутрішню природу жанру, бачив нові шляхи його студіювання та контурно накреслив, мовлячи сучасною термінологією, перспективний план розвитку українського казкознавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дей О. Іван Франко і народна творчість / О. Дей. – К.: Держ. вид. худ. літ., 1955.
2. Денисюк І. Казковий чудесний покажчик у новелі Франка “Наначе сон” / І. Денисюк // Денисюк І. Літературознавчі та фольклористичні праці: у 3 томах, 4 книгах. – Львів, 2005. – Т. 2: Франкознавчі праці.
3. Драгоманов М. Замітки про систематичне видане творів української народної словесності / М. Драгоманов // Розвідки Михайла Драгоманова про українську народню словесність і письменство. – Львів, 1899. – Т. I. – С. 95.

4. Драгоманов М. Корделія-Замурза. Літературно-критичний уривок / М. Драгоманов // Розвідки Михайла Драгоманова про українську народню словесність і письменство. – Львів, 1899. – Т. I.
5. Дунаєвська Л. Українська народна проза (легенда, казка): еволюція епічних традицій: монографія. – 2-е вид., стереотип. / Л. Дунаєвська. – К.: ВПЦ “Київський університет”, 2009. – 304 с.
6. Житє і слово. – Львів, 1895. – Рік другий. – Кн. 2.
7. Колесса Ф. Українська усна словесність / Ф. Колесса. – Львів, 1938.
8. Коскен Еміль. Уваги до казки про двох братів / Еміль Коскен // Клоустон Вільям Александр. Народні казки та вигадки, їх вандрівки та переміни. З англійської мови переклав Агатангел Кримський. – Львів, 1896.
9. Кримський А. Передмова / А. Кримський // Клоустон Вільям Александр. Народні казки та вигадки, їх вандрівки та переміни. З англійської мови переклав Агатангел Кримський. – Львів, 1896.
10. Листування Івана Франка та Михайла Драгоманова. – Львів: ВЦ ЛНУ імені Івана Франка, 2006.
11. Демедюк М. Національна специфіка української народної казки. Автореф. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук. – Львів, 2010.
12. Рудченко І. Предисловіе / І. Рудченко // Рудченко І. Народные южнорусские сказки. – К., 1869. – Вып. I.
13. Тихолоз Н. Казкотворчість Івана Франка (генологічні аспекти). – Львів, 2005.
14. Франко І. Галицькі народні казки. В Берліні пов. Бродського із уст народа списав О. Роздольський. Впорядкував і порівняння додав І. Франко // Етнографічний збірник. – Львів, 1895. – Т. I.
15. Франко І. Додаткові томи до Зібрання творів у п'ятдесяти томах / Редкол.: М. Жулинський (голова) та ін. – К.: Наукова думка, 2008. – Т. 53: Літературознавчі, фольклористичні, етнографічні та публіцистичні праці, 1876–1895.
16. Франко І. Зібрання творів: У 50 томах. – К.: Наукова думка, 1976–1986.
17. Франко І. Коментар до казки “Жених-мрець” / І. Франко // Житє і слово. – Рік другий. – Кн. 5. – Львів, 1895.
18. Франко І. Коментар до казки “Чоловіка не наситиш” // Етнографічний збірник. – Львів, 1898. – Т. V.
19. Франко І. Коментар до перекладу Жана Меспєро “Єгипетські казки і казка про двох братів” / І. Франко // Клоустон Вільям Александр. Народні казки та вигадки, їх вандрівки та переміни. З англійської мови переклав А. Кримський. – Львів, 1896. – С. 110.
20. Франко І. Примітка до праці Е. Коскєна “Уваги до казки про двох братів” / І. Франко // Клоустон В. Народні казки та вигадки, їх вандрівки та переміни. З англійської мови переклав А. Кримський. – Львів, 1896.
21. Франко І. Що таке казковий мотив? / І. Франко // Франко І. Вибрані статті про народну творчість. – К., 1955.
22. Чернопиский М. Франкова концепція народної казки / М. Чернопиский // ЗНТШ. – Львів, 2006. – Т. 250.

Fairy-Tale Studies of Ivan Franko

Sviatoslav PYLYPCHUK

The article analyzes Ivan Franko's approaches to fairy-tale studies as an element of his folkloristic conception. It is remarked that the scholar essentially fostered other researches aimed at a stereometric reception of the folk tale genre. Special attention is paid to the fact that I. Franko concentrated his efforts on a scrupulous analysis of fairy tale motifs and provided a clear outline of the essence of this term.

Key words: fairy tale, fairy-tale studies, genological unit, motif, national peculiarity.

Сказководение Ивана Франко

Святослав ПЫЛЫПЧУК

В статье проанализирован сказководческий аспект фольклористических студий И. Франко. Отмечено существенное влияние исследователя на интенсификацию работ, направленных на стереометрическую рецепцию жанра народной сказки. Обращено внимание на то, что ученый сосредоточился на подробном изучении сказочных мотивов, четко очертив сущность указанного понятия.

Ключевые слова: сказка, сказководение, генологическая единица, мотив, национальное своеобразие.

Стаття надійшла до редколегії 10.08.2012

Прийнята до друку 17.09.2012